

УДК 342.591.92

Юрій КОЛТУН

Національний університет “Львівська політехніка”
аспірант Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
yurii.m.koltun@lpnu.ua
ORCID: 0009-0007-5456-8143

ДОСТУПНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА: ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ

<http://doi.org/10.23939/law2024.44.112>

© Колтун Ю., 2024

Анотація. Стаття присвячена дослідженню проблем доступності адміністративного судочинства через призму подолання проблем дискримінації. Принцип доступності суду є ключовим в забезпеченні права на справедливість в сучасній суспільно-правовій реальності, його передбачено численними міжнародними та національними нормами конституційного та галузевого рівнів, тому зміна окремих гарантій судочинства спричиняє загрози для доступності судового процесу.

Констатовано, що нові можливості у сфері електронного правосуддя створюють проблему дискримінаційного доступу до адміністративного судочинства. Гарантії прав, свобод людини і громадянина, втілення принципу рівності та недискримінації залишаються ключовою парадигмою сучасного соціуму, правової системи та практики. Мотивовано позицію, що новітні віртуальні можливості повинні бути підлаштовані під апробовані роками та міжнародно визнані світові еталони.

В статті вказується про дуальність природи адміністративного судочинства, котра полягає в тому, що суди можуть виступають в подвійній ролі: з одного боку вони є інституційними державними органами, що зобов'язані створити справедливі гарантії захисту від дискримінації, а з іншого – вони самі можуть ускладнювати доступ до правосуддя окремій групі осіб чи окремій особі через її захищені характеристики, таким чином постраждала особа від дискримінуючої ситуації отримує вторинну віктимізацію, що додатково деструктивно впливає на правову реальність та стан правопорядку й довіри до влади.

Окремий аналіз присвячений проблемі належного доступу та недискримінації осіб з інвалідністю, осіб з числа маломобільних груп.

Запропоновано розширити перелік захищених ознак у ст. 8 КАС України відповідно до законодавчої політики запобігання та протидії дискримінації в Україні та доповнити п. 9 Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи додатковими гарантіями для користувачів з порушенням зору, слуху, опорно-рухового апарату, мовлення та інтелектуального розвитку, а також з різними комбінаціями порушень.

Ключові слова: електронне судочинство; адміністративне судочинство; верховенство права; дискримінація, особи з інвалідністю; захищені ознаки.

Постановка проблеми. Належне врядування та ефективне верховенство права створюють довіру між громадянами та між громадянами і урядом. Судова система відіграє в цій парадигмі

ключову роль, оскільки забезпечує захист порушених прав та свобод людини, відображає верховенство права та справедливість суспільного розвитку. Принципи справедливого правосуддя забезпечують основу, засновану на правилах, яку країни використовують для реалізації свого соціального та економічного потенціалу. Верховенство права є однією із загальних цінностей, на яких заснована сучасна держава демократичного спрямування, і є конституційним пріоритетом України. Розбудова та підтримка верховенства права потребує конкретних та підтверджених рішень на національному та субнаціональному рівнях, враховуючи точки зору та досвід європейських країн та міжнародні еталони цього спрямування.

Принцип доступності суду є ключовим в забезпеченні права на справедливість в сучасній суспільно-правовій реальності, його передбачено численними міжнародними та національними нормами конституційного та галузевого рівнів. Доступність виступає ключовим елементом права людини на справедливий суд. Основним нормативним еталоном в цій сфері є ст. 6 Європейської конвенції з прав людини, де визначено, що “кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов’язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення” [1].

Змінна глобальна реальність, невизначеність векторів розвитку права, державного апарату, публічного адміністрування, віртуальної реальності тощо встановлюють нові додаткові аспекти щодо доступності суду, а відповідно права людини на справедливий суд. До елементів доступності суду нині варто відносити й доступність процедурних, технологічних, організаційних гарантій реалізації такого права. Тому завданням сучасної доктрини адміністративного процесу є встановлення відповідних гарантій доступності без порушення прав людини та дискримінації окремих груп в контексті доступу до правосуддя.

Аналіз дослідження проблеми. Проблеми віртуалізації правової реальності, глобалізації та синергетичного розвитку правових явищ та процесів досліджували такі науковці як В. Ковальчук, І. Жаровська, Н. Грень, Ю. Бисага, Т. Міхайліна та інші. Проблеми електронного правосуддя аналізувалися Н. Лесько, М. Бліхар, Н. Бортник, О. Скочиляс-Павлів та іншими науковцями. Проте проблема тільки набирає обертів, невизначеність біфуркаційних проявів технологічно-процесуальних явищ створюють додаткові проблеми наукового аналізу.

Метою статті є дослідження проблем доступності адміністративного судочинства через призму подолання проблем дискримінації.

Виклад основного матеріалу. Дискримінація є однією з найбільш дискутованих проблематик сьогодення, проте малодослідженою. Не дивлячись на низку декларативних міжнародних еталонів проблема поширення дискримінації продовжує зростати. Індекс верховенства права Проекту світового правосуддя вказує, що у 70% країн за 2022 рік значно погіршився стан дискримінації у всіх сферах [2]. А за впровадженням позитивних еталонів правосуддя Україна займає 69 місце зі 142 країн світу, а Сенегал, Кувейт, Алжир, Монголія та багато інших країн третього світу випереджають нас за цим показником у 2023 році [3].

Цілі сталого розвитку Організації Об’єднаних Націй визначають амбітні цілі, якими слід керувати глобальною та національною політикою розвитку до 2030 року, включаючи обіцянку 16.3 “забезпечити рівний доступ до правосуддя для всіх”. Однак у міру того, як доступність даних про досвід людей у сфері правосуддя зростає, стає все більш очевидним, що світ ще далеко від реального шляху досягнення цієї мети.

Судовий процес відповідно до принципів верховенства права є “наріжним каменем” будь-якої

демократії. Однак одного цього недостатньо для того щоб підтримувати демократію. Формування правового порядку повинно базуватися на скрупульозній повазі до прав людини, які виступають основою мирного, інклюзивного та егалітарного співіснування.

Виключно декларування принципів не створюють достатніх обставин для того, щоб забезпечити реальне втілення ідей верховенства права. Справжнє демократичне співіснування, яке підтримується через повагу до рівності та гідності всіх осіб, вимагає активної політики щодо провадження принципів у частину державної політики функціонування органів публічної влади, у тому числі судової.

Громадський всесвітній проект з приводу справедливості (World Justice Project) у 2021 році репрезентував фінальний звіт “Розуміння прогаліни справедливості”, де вказав, що мільярди людей по всьому світу стикаються з серйозними проблемами правосуддя, які падають непропорційно на маргіналізовані і уразливі групи, включаючи жінок, дітей, та осіб з обмеженими можливостями. Найбільші проблеми виникають і вирішуються за межами формальних інститутів. Це саме тому, що “доступне правосуддя зазвичай пропонує напрочуд мало розуміння того, як ці проблеми правосуддя матеріалізуються, на кого вони впливають і як можна їх вирішити справедливо та ефективно” [4].

Парадокс полягає в тому, що суди можуть виступають в подвійній ролі: з одного боку вони є інституційними державними органами, що зобов'язані створити справедливі гарантії захисту від дискримінації, а з іншого – вони самі можуть ускладнювати доступ до правосуддя окремих груп осіб чи окремих особі через її захищені характеристики, таким чином постраждала особа від дискримінуючої ситуації отримує вторинну віктимізацію, що додатково деструктивно впливає на правову реальність та стан правопорядку й довіри до влади.

Отож загалом роль судової системи та адміністративних судів в ній є дуже вагомою, саме адміністративне судочинство уповноважене забезпечити справедливість у сфері протидії дискримінації за будь-якою обставиною. Доступ до правосуддя є невід'ємним аспектом верховенства права та фундаментальною вимогою будь-якого демократичного суспільства. Як вже зазначалося, що й цитована вище ст. 6 Європейської конвенції з прав людини [1], яка передбачає право на справедливий суд, також й стаття 13 цього документу встановлює право на ефективний засіб правового захисту. Їх реалізація забезпечує парадигму концептуального доступу до правосуддя.

У зв'язку з декларуванням євроінтеграційних прагнень України доречним є звернення до європейських стандартів.

Європейський союз визнав протидію дискримінації у будь-якій формі (прямій, непрямій, утиск тощо) ключовим завданням. Про потребу захисту особи чи групи осіб від дискримінації шляхом забезпечення їм доступу до суду встановлено в низці європейських актів.

Так, ст. 9 Директиви про рівність у сфері зайнятості вказує, що “Держави-члени забезпечують доступність судових та/або адміністративних проваджень.... для всіх осіб, які вважають себе потерпілими від незастосування однакового ставлення, навіть після закінчення відносин, у яких, ймовірно, виникла дискримінація” [5]. Практично таке ж формулювання міститься в ст. 7 Директиви Ради 2000/43/ЄС від 29 червня 2000 року про імплементацію принципу однакового ставлення до осіб незалежно від расового або етнічного походження [6] та ст. 8 Директиви 2004/113/ЄС від 13 грудня 2004 р. про впровадження принципу рівного ставлення до чоловіків і жінок у доступі до товарів і послуг і надання послуг [7].

Отож, відповідно до європейських стандартів адміністративні суди мають провідне місце в забезпеченні як прав та свобод людини і громадянина, так і зобов'язані виступати інституцією, що протидіє дискримінаційним ситуаціям щодо особи чи групи осіб.

Судова система забезпечує захист від імені держави всіх осіб, до яких ставилися неоднаково за захищеними ознаками. Перелік таких ознак є доволі широким, та відповідно до Закону України “Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні” включають “ознаки раси, кольору

шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками” [8].

Таке вдале формулювання, що обрано в міжнародних стандартах, а згодом імплементувалося в національне законодавство робить таке нормативне формулювання дуже широким, оскільки під останню категорію “інші ознаки” може бути додано інші характеристики, навіть ті які чітко не вказані в законодавстві, але через які особа зазнає неправомірного, неогрунтованого неоднакового ставлення.

Судові органи наділені повноваженнями на основі принципів правового гуманізму та справедливості забезпечувати можливість захисту та відновлення порушеного права, а також можуть забезпечити компенсацію за пряму чи непряму ситуацію дискримінації, де особа була постраждалою.

Практика та процедури, пов’язані з адміністративними слуханнями, мають на меті продемонструвати процесуальну справедливість, повагу до гідності учасників процесу та ефективну участь в ньому. Науковці зазначають, що хоча в деяких випадках “збільшення використання практик правосуддя за допомогою відео” було представлено як спосіб покращити доступ та ефективність для відповідачів, залишаються серйозні занепокоєння щодо процесуальної та матеріальної справедливості для віддалених учасників [9].

Парламентська Асамблея прийняла Резолюцію 2054 (2015) “Рівність та недискримінація у доступі до правосуддя” підкреслила те, що до цього часу не є повністю подолані перешкоди доступу до правосуддя, серед яких суттєвими є як праксіологічні так і нормативно-правові перепони, зокрема інформаційна недоступність, прогалини у системі законодавства, неефективна система правової допомоги тощо. Викладені проблеми є характерними для всіх осіб, проте надмірно зачіпають осіб, які є соціально не захищеними, мають додаткові потреби в пристосуванні чи піддаються особливому впливу дискримінації. В Резолюції підкреслено, “що співпраця між громадянським суспільством, адміністративними та судовими органами та правоохоронними органами є надзвичайно важливою для забезпечення рівного доступу до правосуддя”.

Чинний нині КАС України у ст. 8, хоча й прямо не зазначає про протидію дискримінації, але визначає принципи рівності шляхом вимоги того, що “не може бути привілеїв чи обмежень прав учасників судового процесу за ознаками раси, кольору шкіри, політичних та релігійних переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання та іншими ознаками”. Такий виклад норми вказує на те що вік, інвалідність, громадянство, сімейний стан не передбачені серед обставин, хоча вони виокремлені в нормативному акті загальної дії, тобто в Законі України “Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні”. Це хотілося б пояснити тим, що акт спеціальної дії був прийнятий майже на десяток років пізніше ніж КАС України, проте з того часу до цитованої статті не подано жодних змін та доповнень. П. 7.3 цитованої раніше Резолюції 2054 закликає “активізувати зусилля щодо боротьби з дискримінацією” стосовно категорій людей, які особливо піддаються дискримінації при реалізації своїх прав. Тому було б доречно додатково вказати на ті дискримінуючі ознаки, що визначені основними в спеціалізованому законодавстві.

Вважаємо, що особливо затребуване це в світлі створення належного доступу та недискримінації осіб з інвалідністю. Звернемося до статистичних показників, за світовими даними, що репрезентувала нам ВООЗ: приблизно 1 мільярд людей – або приблизно 1 із 7 – живуть з інвалідністю [10], однак в країні де йде війна такий показник за різними даними зростає практично втричі. Тому затребуваний нині є аналіз проблем доступу до правосуддя осіб з інвалідністю.

В 2021 році прийнята Національна стратегія із створення безбар’єрного простору в Україні на період до 2030 року [11], де вказаний висновок про інформаційну недоступність судового процесу, він не завжди інформаційно доступний для всіх груп населення та потребує додаткового врегулювання. Аналіз поточного стану та ключових проблем вказує, що особи з порушенням зору,

слуху, та особи з порушенням інтелектуального розвитку не завжди мають доступ до інформації в межах судового процесу, а інформаційні продукти, які використовуються в ході судового процесу не завжди відповідають критеріям доступності інформації. Виокремлено також додаткові проблеми у сфері правосуддя, зокрема перекладачі жестової мови не завжди обізнані зі спеціальною лексику, що стосується судового процесу та надання інформації особам з інвалідністю в доступній для цього формі.

Вважаємо, що якраз електронне судочинство розкриває додаткові можливості для осіб з особливими потребами, та в широкому розумінні надає розумне пристосування для осіб з інвалідністю в судовій системі. До речі, не тільки для цих осіб, інші групи, які піддаються особливій дискримінації в суспільному житті можуть отримати інклюзивний простір для рівної можливості реалізації своїх прав та законних інтересів.

Діюча нині підсистема ЄСІТС “Електронний суд” додатково надає можливості створювати та надсилати процесуальні документи до суду, інших інституцій у системі правосуддя та отримувати від них зворотній зв'язок. Така функція особливо корисна у разі територіальної чи бар'єрної недоступності інституції, або при проблемі комунікації з органами влади (в цьому контексті особливо затребуваною система виступає для представників окремих національних меншин, зокрема ромів, осіб з низьким рівнем соціальної забезпеченості, осіб без місця проживання, осіб з ментальними та інтелектуальними порушеннями).

Таким чином, особа з особливими потребами має нині ширшу можливість використовувати ті технології, до яких вона пристосувалася на персональному технічному засобі і відповідно ритм роботи та інші обставини доречно підлатувати під розумні пристрої для осіб з інвалідністю чи інших суб'єктів з особливими потребами. Особа може використовувати технології розпізнавання тексту, зменшувати/збільшувати текст, вмикати читання мовою жестів, використовувати інші асистетивні технології. Інклюзивність правосуддя зростає шляхом забезпечення можливості осіб груп, які мають підвищений ризик дискримінації налаштовувати інтерфейси та робочі кабінети відповідно до своїх потреб.

Електронне правосуддя через власний електронний кабінет дозволяє отримувати відповіді від суддів, таким чином особи літнього віку, маломобільні особи, особи з інвалідністю можуть отримувати процесуальні документи не покидаючи місця проживання. Така додаткова гарантія значно підсилює принцип гуманізму, оскільки судова система зменшує рівень стресу, забезпечує гнучкість та додаткові альтернативні можливості для учасників судового процесу.

Для цього необхідно, щоб електронні кабінети у системі ЄСІТС були забезпечені, у тому числі, за запитом можливістю переведення кабінету в доступну для особи форму. Для цього пропонуємо доповнити п. 9 Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи [12] положенням такого змісту *“Адміністратор ЄСІТС забезпечує доступність користування Електронним кабінетом для користувачів з порушенням зору, слуху, опорно-рухового апарату, мовлення та інтелектуального розвитку, а також з різними комбінаціями порушень з дотриманням вимог ДСТУ EN 301 549: 2022 Інформаційні технології. Вимоги щодо доступності та послуг ІКТ”*.

Така пропозиція є вагомим реальним кроком дієвості електронного судочинства та можливості реалізації прав осіб з інвалідністю, та й іншими проблемами в доступній для них формі. Вимога доступності відповідно до стандартів дозволить налаштувати інтерфейс та й інші елементи системи під особливі вимоги індивідуально учасника процесу, дозволить покращити навігацію та доступність документів, адаптувати їх до потреб та забезпечити доступність судочинства.

Пропозиція, що викладена вище буде прийнятною й у світлі того, що система ЄСІТС може бути адаптована до асистивних технологій, тобто різного роду допоміжних засобів та послуг, таким чином сприяти благополуччю осіб з інвалідністю, як це визнано міжнародними та національними стандартами. А також вказане дозволить при розробці та удосконаленні технічної складової системи залучати представників інститутів громадянського суспільства, особливо громадських

організацій що представляють захист інтересів осіб з інвалідністю як експертів прийнятності інформаційних технологій щодо доступності послуг для всіх категорій людей.

Висновок. Нові можливості у сфері електронного правосуддя створюють проблему дискримінаційного доступу до адміністративного судочинства. Гарантії прав, свобод людини і громадянина, втілення принципу рівності та недискримінації залишаються ключовою парадигмою сучасного соціуму, правової системи та практики. Тому новітні віртуальні можливості повинні бути підлаштовані під апробовані роками та міжнародновизнані світові еталони.

В статті мотивовано, що колізійність, котра полягає в тому, що суди можуть виступають в подвійній ролі: з одного боку вони є інституційними державними органами, що зобов'язані створити справедливі гарантії захисту від дискримінації, а з іншого – вони самі можуть ускладнювати доступ до правосуддя окремії групі осіб чи окремії особі через її захищені характеристики, таким чином постраждала особа від дискримінуючої ситуації отримує вторинну віктимізацію, що додатково деструктивно впливає на правову реальність та стан правопорядку й довіри до влади.

Запропоновано: розширити перелік захищених ознак у ст. 8 КАС України відповідно до законодавчої політики запобігання та протидії дискримінації; доповнити п. 9 Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи абзацом такого змісту “Адміністратор ЄСІТС забезпечує доступність користування Електронним кабінетом для користувачів з порушенням зору, слуху, опорно-рухового апарату, мовлення та інтелектуального розвитку а також з різними комбінаціями порушень з дотриманням вимог ДСТУ EN 301 549: 2022 Інформаційні технології. Вимоги щодо доступності та послуг ІКТ”.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ Ради Європи 04.11.1950. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (Дата звернення: 20.09.2024).
2. Discrimination is Getting Worse Globally. March 21, 2023 URL: <https://worldjusticeproject.org/news/discrimination-getting-worse-globally> (Accessed 20.09.2024).
3. WJP Rule of Law Index. 2023 p. URL: <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2023/Ukraine/Civil%20Justice/> (Accessed 20.09.2024).
4. Grasping the Justice Gap: Opportunities and Challenges for People-Centered Justice Data. 2021. https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/Grasping-the-Justice-Gap_Challenge-Paper_final.pdf (Accessed 20.09.2024).
5. Директива Ради 2000/78/ЄС від 27 листопада 2000 року про встановлення загальних рамок для однакового ставлення у сфері зайнятості та професійної діяльності: Міжнародний документ ЄС від 27.11.2000 № 2000/78/ЄС. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-00#Text (Дата звернення: 20.09.2024).
6. Директива Ради 2000/43/ЄС від 29 червня 2000 року про імплементацію принципу однакового ставлення до осіб незалежно від расового або етнічного походження: міжнародний документ ЄС від 29.06.2000 № 2000/43/ЄС. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a65#Text (Дата звернення: 20.09.2024).
7. Council Directive 2004/113/EC of 13 December 2004 implementing the principle of equal treatment between men and women in the access to and supply of goods and services URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0113#:~:text=The%20purpose%20of%20this%20Directive,treatment%20between%20men%20and%20women> (Accessed 20.09.2024).
8. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні. *Відомості Верховної Ради*. 2013, № 32, 412 с.
9. Rossner M., Tait D. Presence and participation in a virtual court. *Criminology & Criminal Justice*, 2023. Vol. 23 (1), С. 135-157. <https://doi.org/10.1177/17488958211017372> (Accessed 20.09.2024).

10. World Policy Analysis Center. Fact Sheet: January 2020 URL: <https://www.worldpolicycenter.org/constitutional-equal-rights-of-people-with-disabilities> (Accessed 20.09.2024).

11. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: схв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366 с. *База даних "Законодавство України" / ВР України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80?find=1&text=%D1%81%D1%83%D0%B4#w1_1 (Дата звернення: 20.09.2024).

12. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: затв. Рішенням Вищої ради правосуддя 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21. *База даних "Законодавство України" / ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text> (Дата звернення: 20.09.2024).

REFERENCES

1. *Konventsia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod (1950)*: Mizhnarodnyi dokument Rady Yevropy 04.11.1950 [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy" / VR Ukrainy*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (Accessed 20.09.2024). [In Ukrainian].

2. *Discrimination is Getting Worse Globally* (2023). Retrieved from: <https://worldjusticeproject.org/news/discrimination-getting-worse-globally> (Accessed 20.09.2024). [In English]

3. *WJP Rule of Law Index*. (2023). Retrieved from: <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2023/Ukraine/Civil%20Justice/> [In English]

4. *Grasping the Justice Gap: Opportunities and Challenges for People-Centered Justice Data*. (2021). Retrieved from: https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/Grasping-the-Justice-Gap_Challenge-Paper_final.pdf (Accessed 20.09.2024). [In English]

5. Dyrektyva Rady 2000/78/IeS vid 27 lystopada 2000 roku *pro vstanovlennia zahalnykh ramok dlia odnakovoho stavlennia u sferi zainiatosti ta profesiinoi diialnosti* (2000): [establishing a general framework for equal treatment in employment and professional activities]: Mizhnarodnyi dokument YeS vid 27.11.2000 No 2000/78/IeS. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy" / VR Ukrainy*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-00#Text (Accessed 20.09.2024). [In Ukrainian].

6. Dyrektyva Rady 2000/43/IeS vid 29 chervnia 2000 roku *pro implementatsiiu pryntsyphu odnakovoho stavlennia do osib nezalezhno vid rasovoho abo etnichnoho pokhodzhennia* (2000) [on the implementation of the principle of equal treatment of persons regardless of racial or ethnic origin]: mizhnarodnyi dokument YeS vid 29.06.2000. No 2000/43/IeS. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy" / VR Ukrainy*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a65#Text (Accessed 20.09.2024). [In Ukrainian].

7. Council Directive 2004/113/EC of 13 December 2004 *implementing the principle of equal treatment between men and women in the access to and supply of goods and services* (2004) Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0113#:~:text=The%20purpose%20of%20this%20Directive,treatment%20between%20men%20and%20women> (Accessed 20.09.2024). [In English].

8. *Pro zasady zapobihannia ta protydivi dyskryminatsii v Ukraini* (2013). [On the Principles of Preventing and Combating Discrimination in Ukraine] Vidomosti Verkhovnoi Rady. No 32, 412 p. [In Ukrainian].

9. Rossner M., Tait D. (2023) *Presence and participation in a virtual court*. Criminology & Criminal Justice, Vol. 23(1), P. 135-157. DOI: <https://doi.org/10.1177/17488958211017372> (Accessed 20.09.2024). [In English]

10. *World Policy Analysis Center. Fact Sheet* (2020) Retrieved from: <https://www.worldpolicycenter.org/constitutional-equal-rights-of-people-with-disabilities> (Accessed 20.09.2024). [In English]

11. *Pro skhvalennia Natsionalnoi stratehii iz stvorennia bezbar'iernoho prostoru v Ukraini na period do 2030 roku* (2021) [On approval of the National Strategy for Creating a Barrier-Free Space in Ukraine for the period up to 2030]: skhv. rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 kvitnia 2021 r. No 366-r. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy" / VR Ukrainy*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80?find=1&text=%D1%81%D1%83%D0%B4#w1_1 (Accessed 20.09.2024). [In Ukrainian].

12. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok funktsionuvannia okremykh pidsystem Yedynoi sudovoi informatsiino-telekomunikatsiinoi systemy* (2021) [:On Approval of the Regulation on the Procedure for the Functioning of Certain Subsystems of the Unified Judicial Information and Telecommunication System] zatv.

Rishenniam Vyshchoi rady pravosuddia 17 serpnia 2021 roku No 1845/0/15-21. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy" / VR Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text> (Accessed 20.09.2024). [In Ukrainian].

Дата надходження статті: 25.09.2024 р.

Yuriy KOLTUN

Lviv Polytechnic National University,
Postgraduate student of the Education
and Research Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
yurii.m.koltun@lpnu.ua
ORCID: 0009-0007-5456-8143

AVAILABILITY OF ADMINISTRATIVE JURISDICTION: PROBLEMS OF OVERCOMING DISCRIMINATION

Abstract. The article is devoted to the study of the problems of accessibility of administrative proceedings through the lens of overcoming the problems of discrimination. The principle of access to the court is key in ensuring the right to justice in the modern social and legal reality, provided for by numerous international and national norms of the constitutional and industry levels, therefore the change of certain guarantees of the judicial process causes threats to the accessibility of the judicial process.

It was established that new opportunities in the field of electronic justice create a problem of discriminatory access to administrative proceedings. Guarantees of human and citizen rights and freedoms, implementation of the principle of equality and non-discrimination remain the key paradigm of modern society, legal system and practice. The position is motivated that the latest virtual capabilities should be adapted to years-tested and internationally recognized world standards.

The article points out the duality of the nature of administrative proceedings, which consists in the fact that courts can act in a double role: on the one hand, they are institutional state bodies that are obliged to create fair guarantees of protection against discrimination, and on the other hand, they themselves can complicate access to justice for certain groups of people or an individual due to his protected characteristics, thus the person affected by a discriminatory situation receives secondary victimization, which additionally has a destructive effect on the legal reality and the state of law and order and trust in the authorities.

A separate analysis is devoted to the problem of proper access and non-discrimination of persons with disabilities and persons with limited mobility.

It is proposed to expand the list of protected features in Article 8 of the Civil Code of Ukraine in accordance with the legislative policy of preventing and combating discrimination in Ukraine, and to supplement Clause 9 of the Regulations on the Procedure for the Operation of Individual Subsystems (Modules) of the Unified Judicial Information and Telecommunication System with additional guarantees for users with impaired vision, hearing, locomotor apparatus, speech and intellectual development, as well as with various combinations of disorders.

Keywords: electronic justice; administrative justice; rule of law; discrimination; persons with disabilities; protected signs.